

Kvinner & Familie

Nr. 1/2023



Norges Kvinne- og
familieforbund

MEDLEMSBLAD FOR NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND

En fødeomsorg under press





Forsidefoto: shutterstock.com

Kvinner & familie

Nr. 1 2023
137. årgang - Grunnlagt 1887

Redaktør

Lene Søgaaud Gloslie

Utgiver:

Norges Kvinne- og familieforbund
Storgata 11, 0155 Oslo
Telefon: + (47) 22 47 83 80
E-post: post@kvinnerogfamilie.no

Annonser:

post@kvinnerogfamilie.no

Abonnement:

Kan bestilles hos utgiver: Kr 150,- pr. år.
Medlemmer av forbundet får bladet gratis

Design:

cathrine@xide.no

Trykk: Trykk: X-IDE AS, Telefon 951 05 900

Adressering: Mailbroking

Opplag: 2300

Redaksjonsrådet:

Aina Alfredsen Førde
aina@kvinnerogfamilie.no
Christine Andreassen
christine@kvinnerogfamilie.no
Lene Søgaaud Gloslie:
redaktor@kvinnerogfamilie.no
Randi Støre Gjerde
randi@kvinnerogfamilie.no
Internettadresse:
www.kvinnerogfamilie.no

Frist for stoff: 3. mai 2023

Ettertrykk og kopiering av
Kvinner & families stoff og annonser
er ikke tillatt uten etter avtale.
ISSN NR: 1891 - 7992
ISSN NR trykt utgave: 1500 - 3000



Norges Kvinne og familieforbund

Hensikt: Styrke familiens posisjon gjennom tiltak som gir tid og mulighet til omsorg for hverandre.

Visjon: Anerkjennelse av kvinners ulike valg gjennom livsfaser. Verdssetting av familien som bærebjelke i utviklingen av et godt samfunn.

K&F er tilsluttet:

Nordens Kvinneforbund (NKF)
Associated Country Women of the World (ACWW)
Norsk TotalforsvarsForum (NTF)
FOKUS Forum for Kvinner og Utviklings-spørsmål
FN Sambandet, Frivillighet Norge, Debio, Studieforbundet næring og samfunn.



Leder

Aina Alfredsen Førde
Forbundsleder

Kjære medlem!

Nytt år og nye moglegheiter. Heldigvis går det mot lysare tider no, dei første vårteikna har dukka opp ute i hagar og i naturen.

Det er framleis mykje uro og krig rundt omkring, og jordskjelv som nesten utsletter heile byar. Eg oppmodar alle til å gie hjelp til Ukraina og andre stader dei no treng ekstra hjelp. Vi kan ikkje hjelpe alle, men vi kan alle hjelpe nokon. Sjølv har mitt lag samla inn mykje varme kle, sko og personleg hygieneartiklar som vi sendte til Ukraina i januar. Dette er veldig enkelt å gjere, og det er gratis å sende det i posten. Ta kontakt med Familiehjelpen Ukraina dei hjelper med adresser i Ukraina som vi kan sende til. E-post adressa deira er familiehjelpen@gmail.com eller så finn de dei på Facebook.

ELDREOMSORG

Det har kome fram ein del dårleg eldreomsorg rundt omkring i landet vårt i media i det siste, dette er vondt å sjå på og ein får håpe at det vert tatt tak i og at ein får betring i dette. Alle skal få den omsorga ein treng på rett trinn i omsorgstrappa. Heldigvis så har vi mykje god eldreomsorg rundt omkring, men kvar som ikkje får det er ein for mykje. Dette er saker som de kan jobbe med i nærområda dykkar. Korleis er det i vårt nærområde?

PRESSEMELDING

Fødande kvinner vert ofra!.

Når ein no skal kutte med 30 årsverk ved Oslo universitetssjukehus, og stenge mellom to til fire fødestover har ein gått langt over streken! Kva med jordmødrene som allereie i dag har eit stort press på seg, trur ein at dei vil drive dugnad? Ønsker ein at fleire jordmødrer skal slutte i jobben for at dei ikkje orkar meir? Stopp galskapen med ein gang!

Når politikarane ikkje ser galskapen i alle nedleggjane av fødestader og sommarstengte fødeavdelingar rundt omkring. Dei fødande veit jo snart ikkje kvar dei får føde lenger. Når enkelte må reise like langt som mellom Oslo og Arendal for å føde, så burde ein kanskje snu trenden og slutte med å legge ned fødestadane. Ein er bekymra for færre fødselar rundt omkring i Norge og lurar på kvifor dette skjer? Det var 4.666 færre fødselar i 2022 enn i 2021. På byrjinga av 1970 talet hadde vi 150 fødeplassar, i dag har vi ca. 45. Då skjønner vi alle at reisevegen vert lang for mange.

Tidlegare forbundsleiar Elisabeth Rusdal advarte om dette kvar gang ein la ned ein fødestad og det vart lenger reiseveg, at fødselstala kom til å gå nedover. Men ho fekk høyre frå dåverande Helse- og omsorgsminister Bent Høie at vi overdreiv. Noko vi no ser at vi ikkje gjorde.

Kvar gang eit helseføretak skal spare pengar er det fødetilbodet som først vert råka. Enten med nedlegging eller sommarstenging. Ein ser det gjekk greitt å stenge i to månader i fjor, så då kan vi stenge i fire månader i år.

Ein av årsakene til færre fødselar er nedlegginga av fødestader rundt omkring, i tillegg til sommarstenging. Stopp ofringa av fødande kvinner!

BARSELOMSORG

I eit skriv til Helseminister Ingvild Kjerkol og Barne- og familieminister Kjersti Toppe om satsing på førebygging av negative konsekvensar som følgje av foreldres uhelse dei første 1001 dagane av barns liv - frå svangerskapet til barnet fyller to år, for heile familien, skreiv vi:

Ein lurar på kvifor det er auke i fødselsdepresjon, og mykje av det kjem av for dårleg oppfølging før og etter fødsel. Tidlegare låg den fødande lenger på sjukehuset, og fekk god oppfølging av jordmødrer og barnepleiarar før dei vart sendt heim. I tillegg fekk ein heimebesøk av helsesjukepleiar eller tilbod om å komme på helsestasjonen ikkje så mange dagane etter ein kom heim. I dag skal ein ut av sjukehuset så snart som mogeleg etter fødsel utan at ein får nok oppfølging heime. Ikkje for at jordmødrer og helsesjukepleiarane ikkje vil, men det er ikkje kapasitet.

Svar: Regjeringa har sett i gang eit større arbeid om heilskapleg svangerskaps-, føde- og barseltilbod. Ein har og løyvd meir pengar til utdanning av fleire jordmødrer.

Det har vore ei auke av jordmødrer i helsestasjons- og skulehelsetenesta. Nesten alle kommunar har tilsett eller tilknytt jordmor. Av alle nybakte mødrer, får 53 % heimebesøk av jordmor innan tre døgn etter ein er kome heim, og nesten 80 % får heimebesøk av helsesjukepleiar.

Ein anna omsorgsperson som bør inn igjen er familievikar, som tidlegare heitte husmorvikar. Dette er noko vi i forbundet framleis får spørsmål om. Det er lite opplyst rundt omkring kvar ein kan vende seg til for å få hjelp.

Svar: Denne ordninga er tatt ut av lovverket og erstatta med «praktisk bistand» som er ein lovpålagt oppgave for kommunane etter helse- og omsorgstenestlova §3-2 første ledd nr. 6 bokstav b.

Det er landsmøte i år og det skal på plass ny leiar og nye nestleiarar, i tillegg til sentralstyremedlemmer. Send inn forslag!

Så ynskjer eg dykk alle ein fin vår, og håper å møte mange av dykk i løpet av året.

Med venleg helsing
Aina Alfredsen Førde

Redaktør

Lene Søgaaud Gloslie

Redaktør

Vinteren holder oss ennå i sitt favntak, men det må være lov å si at det endelig går mot vår og varmere tider. Strømkrisen har satt sitt merke på vinteren vi snart har vært gjennom – så sol, varme og sommer ønskes hjertelig velkommen!

De dårlige nyhetene står ved årets start i kø innen fødselsomsorgen. Helseminister Ingvild Kjerkol har varslet kutt og innsparinger, og i Oslo legges ABC-klinikken ned som en følge av nedskjæringene som pålegges sykehusene. Det stopper ikke der. Mellom to og fire fødeavdelinger ved Oslo universitetssykehus vil sannsynligvis stenge. I resten av landet har utviklingen lenge vært mer enn bekymringsfull.

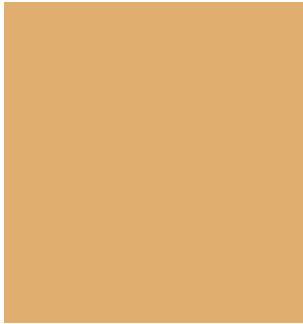
– I dag er fødselsomsorgen under press og stadig i medienes søkelys. Selv om det også er kommuner som fremdeles har få jordmorressurser, så er det i fødsels- og barselomsorgen hvor utfordringene er størst. Det er grunn til å tro at utfordringene vil vedvare med dagens økonomiske situasjon i våre helseforetak, sier Lena Henriksen, politisk leder, Den norske jordmorforening. Du kan lese mer i bladet om presset fødselsomsorgen står under.

Til høsten er det tid for landsmøte, og mange verv skal fylles med kandidater denne gangen. Valgkomiteen inviterer deg derfor til å tenke gjennom om ikke nettopp du kan være klar for å påta deg et verv – eller kanskje det er andre du ønsker å foreslå – og ta del i oppgaven det er å forme forbundets fremtid. Benytt uansett muligheten til å bli med på årets landsmøte!

Til slutt noen ord om Nordens brev, som etter nedleggelsen av Nordens Kvinneforbund ikke lenger vil være en årlig hendelse. I denne utgaven av medlemsbladet har forbundsleder Aina Alfredsen Førde funnet et Nordens brev fra vår nære historie i arkivet – skrevet i anledning Nordens husmordag den 10. mars 1940, en måned før invasjonen av Norge. Brevet gir rom for ettertanke, også i forhold til situasjonen i Europa i våre dager.

En liten oppfordring på tampen! Lokallag og kretser er godt i gang med aktiviteter igjen, og det hører vi alle gjerne om. Bidra med inspirasjon og gode ideer til dine forbundsfeller, og send en liten tekst og bilder til redaktor@kvinnerogfamilie.no. Vi gleder oss til å høre fra deg!

Ha en riktig fin vår!



Innhold

POLITIKK OG SAMFUNN

En fødselsomsorg under press	4
Etterlyser bedre oppfølging av pårørende	6

Nordens presidentkjede og fane til Kvinnemuseet	8
Nordens husmordag 10. mars 1940	9
Invitasjon og program Marthadagene Finland	12
Tid for kurs!	13

LANDSMØTE 2023

Landsmøteinncalling og info fra Valgkomiteen	18
--	----

JUS

Barns rett til undervisning i grunnskolen	20
---	----

OPPSKRIFTER LANDET RUNDT

Tradisjonsmat frå Sogn og Fjordane	22
------------------------------------	----

INTERNASJONALT UTVALG

	24
--	----

LOKALSTOFF

Hjelp til Ukraina	25
Loppemarked i Tverlandet K&F	

BEREDSKAP

Egenberedskap	27
---------------	----

Materiell fra Norges Kvinne- og familieforbund	28
Liste over K&Fs tillitskvinner	30

f - følg oss på facebook

OPPDATER DEG PÅ HVA SOM SKJER I FORBUNDET! DU FINNER LINKEN TIL FACEBOOKSIDEN PÅ NETTSIDENE VÅRE. HER FÅR DU LØPENDE INFORMASJON, DU KAN KOMMENTERE OG DELTA I DISKUSJONEN. VI SEES PÅ FACEBOOK!

En fødselsomsorg under press

En av de store utfordringene vi har i dag er kutt i fødetilbud og jordmormangel, særlig i helseforetakene.

AV: LENA HENRIKSEN, POLITISK LEDER, DEN NORSKE JORDMORFORENING

Som leder i Den norske jordmorforening, Norges største fagforening for jordmødre, har jeg mange oppgaver. En av de er å snakke med medlemmer, fremtidig medlemmer og også fremtidige jordmødre. I januar hadde jeg en hyggelig prat med en som gjerne vil utdanne seg til jordmor som lurte på masse i forbindelse med det. Særlig hva som er fint med å være jordmor, men også hvilke utfordringer hun eventuelt kan møte. Det våre medlemmer trekker frem som noe av det beste med å være jordmor er det å kunne bistå kvinner og familier i det som for de fleste er livets største opplevelse. De snakker om gleden ved å hjelpe kvinner å finne sin iboende fødekraft!

En av de store utfordringene vi har i dag er kutt i fødetilbud og jordmormangel, særlig i helseforetakene. Allerede i 2019 ble jordmormangel påpekt av riksrevisjonen og det er bekreftet i en ny rapport fra Statens sentralbyrå (SSB) (1). Hvorfor er det sånn og hvilke utfordringer skaper dette for

fødselsomsorgen? I denne artikkelen vil jeg komme med noen betraktninger rundt dette, men først kort om jordmorfaget og det å være jordmor i Norge i dag.

JORDMORFAGET

Jordmorfaget er et selvstendig fag med lange tradisjoner og de egenskapene som kjennetegner en profesjon. Faktisk regnes innføringen av jordmorvesenet og at kvinner fikk rett til kyndig fødselshjelp som en av forløperne for velferdsstaten.

En jordmor har en autorisasjon og et selvstendig ansvar for friske kvinner gjennom svangerskapet, fødselen og barseltiden. Et viktig prinsipp innen jordmorfaget er å jobbe forebyggende og fremme normale fysiologiske prosesser. Jordmorutdanningen i Norge er over 200 år og var den første formelle utdanningen for kvinner da den ble opprettet ved Fødestiftelsen i Christiania i 1818. I dag er det fem utdanninger i Norge, som alle er på



Lena Henriksen, politisk leder i Den norske jordmorforening. Foto: Sonja Balci, OsloMet

masternivå. Det utdannes ca. 150 jordmødre i året og det er et populært studium med mange søkere.

Den måten vi organiserer fødselsomsorgen, og begrepet kan forstås som svangerskap, fødsel og barseltiden, er en viktig årsak til at vi har så gode resultater i Norge. Jordmor har en selvstendig og betydelig rolle her.

FØDSELSOMSORG UNDER PRESS

I dag er fødselsomsorgen under press og stadig i medienes søkelys. Selv om det også er kommuner som fremdeles har få jordmorrressurser, så er det i fødsels- og barselomsorgen hvor utfordringene er størst. Det er grunn til å tro at utfordringene vil vedvare med dagens økonomiske situasjon i våre helseforetak. På tross av at sykehusene fikk 2,5 milliarder ekstra før jul i fjor varsles det allikevel omfattende kutt neste år og dette går utover føde- og barseltilbudet (2). Et eksempel på kutt er i Helgelandssykehuset hvor sykehusledelsen foreslår å øke sommerstengingen av regionens fødeavdelinger i 8+8 uker i sommer. Tidligere har de sommerstengt i 4+4 uker. Dette skal gi en innsparing på 3,2 millioner. Sjelden har brukere, helsearbeidere og private aktører unisont protestert mot et forslag og saken er ennå ikke behandlet av styret i sykehuset (3). Etter hvert har Helgelandssykehuset også begrunnet forslag om lang sommerstenging i mangel på personell.

JORDMORMANGEL

Mangel på personell i helsevesenet er en stor utfordring, og det gjelder i høy grad jordmødre. For eksempel er jordmormangel årsak til at ABC klinikken, et tilbud ved Oslo Universitetssykehus som har fokus på kontinuitet i omsorgen og naturlig fødsel, har vært sommerstengt og nå er helgestengt. Dermed er bærebjelken i konseptet, nemlig helhet og kontinuitet borte. Det skaper stor usikkerhet blant kvinnene som skal føde der, en nedskalering av tilbudet og nå også jordmorflukt (4).

Det er særlig de store sykehusene som har problemer med å rekruttere og beholde jordmødre. Våre medlemmer trekker fram arbeidsforhold som en viktig årsak til at de slutter. Arbeidspress fører til at jordmødre ikke kan gi kvinner den omsorgen og tilstedeværelsen som er nødvendig for å støtte kvinner i den fysiologiske fødselsprosessen og dette vil de ikke være med på lenger. Derfor velger de andre arbeidsteder som svangerskapsomsorgen og private aktører. For få jordmødre i helseforetakene går særlig ut over barselomsorgen. Flere av sykehusene ansetter nå sykepleiere på barsel, og kvinnene får ikke den jordmoromsorgen de skal ha i barsel. Dette går utover kvinnene og familiene! Vi har allerede et barselopprør og flere brukerorganisasjoner tar til orde for en bedre omsorg.

ORGANISERING OG FINANSIERING

Jordmødre er eksperter på fysiologisk fødsel og de skal fremme det normale. Da er det paradoksalt at det å gi omsorg og støtte til kvinner så de føder uten inngrep og komplikasjoner er det som gir mist penger i kassen til helseforetakene. Den finansieringsmodellen som vi har i dag er i stor grad innsatsstyrt, og er dermed dårlig egnet for fødselsomsorgen.

Organiseringen av fødselsomsorgen er oppdelt, kommunene har ansvar for svangerskapsomsorgen og etter hvert mer av barselomsorgen, mens helseforetakene har ansvar for fødsel og tidlig barseltid. Dette er til hinder for helhet og sammenheng i tjenesten. En helhet vi trodde skulle komme etter Stortingsmelding 12, «En gledelig begivenhet – om en sammenhengende svangerskaps-, fødsels- og barselomsorg» fra 2009. Anbefalinger i denne stortingsmeldingen er dessverre ikke blitt gjennomført.

HVA VIL KVINNER HA

I ny norsk studie, med data fra over 8400 kvinner, viser at kvinner ønsker seg mer

enn medisinsk trygghet når de skal føde (5). De vil ha en omsorg som også ivaretar sosiale og følelsesmessige behov, og de vil ha et familiefokus. I tillegg ønsker de seg kontinuitet i omsorgen. Ikke ulikt det som fremheves i Stortingsmelding 12, og hva jordmødre også ønsker å tilby kvinner og familiene.

Oppsummert så ser vi nå en fødselsomsorg under press. Det er tilsynelatende lett å kutte i fødselsomsorgen og finansieringsordningen er dårlig egnet. Det får negative konsekvenser ved at kvinners ønsker for omsorgen ikke blir møtt og det skaper arbeidsforhold jordmødre ikke vil ha. I april 2022 gikk en rekke brukerorganisasjoner og fagforeninger sammen om syv krav for omsorgen. Disse kravene omhandler nok penger, folk og plass, et likt tilbud i hele landet, styrking av mors fysiske og psykiske helse, helhet og sammenheng i omsorgen, kvinnesentrert omsorg og et familievennlig tilbud. Det vi si helt rimelig krav helt i tråd med hva kvinner og jordmødre ønsker seg!

BENYTT KAMERA PÅ MOBILEN FOR Å SKANNE QR-KODENE OG LESE KILDEARTIKLENE.



Statistisk sentralbyrå: Arbeidsmarkedet for helsepersonell fram mot 2040



Dagens medisin: Ekstrapotten fra regjeringen redder ikke sykehusene



NRK Nordland: Utsatte å behandle kontroversiell sommerstenging av fødeavdelinger



Avisa Oslo: Malene og kollegaene sier opp jobben ved ABC klinikken for å starte privat. Blir ikke hørt (bak betalingsmur)



Vedeler mfl: What women emphasise as important aspects of care in childbirth – an online survey. BJOG 2021



Etterlyser bedre oppfølging av pårørende i norske kommuner

Kun to av ti helse- og omsorgsledere har fulgt rådene i pårørendeveilederen om å ha rutiner for hvordan pårørende skal informeres, veiledes, involveres og følges opp, viser en rapport fra Menon Economics.

AV: LENE SØGAARD GLOSLIE

Spørreundersøkelsen som danner grunnlag for rapporten «Kommunale helse- og omsorgslederes holdninger til pårørendeinnsats» gikk ut til helse- og omsorgsledere i norske kommuner, og er utført av Menon Economics på vegne av Pårørendealliansen.

– Resultatene forteller oss at den kommunale helse- og omsorgstjenesten i varierende grad er kjent med pårørendeveilederen fra 2017 og pårørende strategien fra 2020, sier leder av Pårørendealliansen, Anita Vatland.

Det var Helsedirektoratet som i 2017 kom med en pårørendeveileder. Den omhandler plikten kommuner og helseforetak har til pårørendeinvolvering, og beskriver både lovkrav og anbefalinger. Tre år etter, i 2020,



Anita Vatland, leder av Pårørendealliansen.
Foto: Torbjørn Tandberg

kom Helse- og omsorgsdepartementet med regjeringens pårørende strategi og handlingsplan; «Vi – de pårørende».

– Snart seks år etter at pårørendeveilederen kom, er det fremdeles mange pårørende som ikke vet hvem som er

kontaktpersonen deres i kommunen eller på sykehuset. Dette er rett og slett for dårlig, mener Vatland.

B-PRIORITET I KOMMUNENE

Rapporten viser at de nasjonale retningslinjene rundt pårørende blir fulgt opp i varierende grad. 80 prosent av helse- og omsorgslederne oppgir at de kjenner til pårørendeveilederen. Den er mer kjent i store kommuner enn i de små kommunene.

Men bare 22 prosent av kommunene oppgir å ha fulgt det som står der: Å ha innført rutiner eller retningslinjer for hvordan pårørende skal informeres, veiledes, involveres og følges opp. 48 prosent har gjort det delvis.

– Dette kommer litt som en B-prioritet. Grunnen til det tror jeg handler om både uklare og manglende ansvarsforhold. I mange kommuner og ved helseforetak er det rett og slett ingen som er pårørendeansvarlig. Da blir det ildsjel-basert og dermed ganske tilfeldig, sier Vatland.

GJØR HVERDAGEN UNØDVENDIG TUNG

– Konsekvensen av å ikke følge rådene i veilederen ute i kommunene er at man gjør hverdagen unødvendig tung for dem som bidrar positivt til kommunen. Pårørende kalles en ressurs. Da bør vi tas vare på. Vi blir færre for hvert år. De fleste pårørende er mellom 40 og 70 år nå, og vi kommer til å bli pårørende for flere samtidig etter hvert som eldrebølgen kommer. I tillegg forventes det at vi skal jobbe lenger og i 100 prosent stillinger, sier Vatland.

Vatland håper man kan enes om løsninger som er lette å innføre.

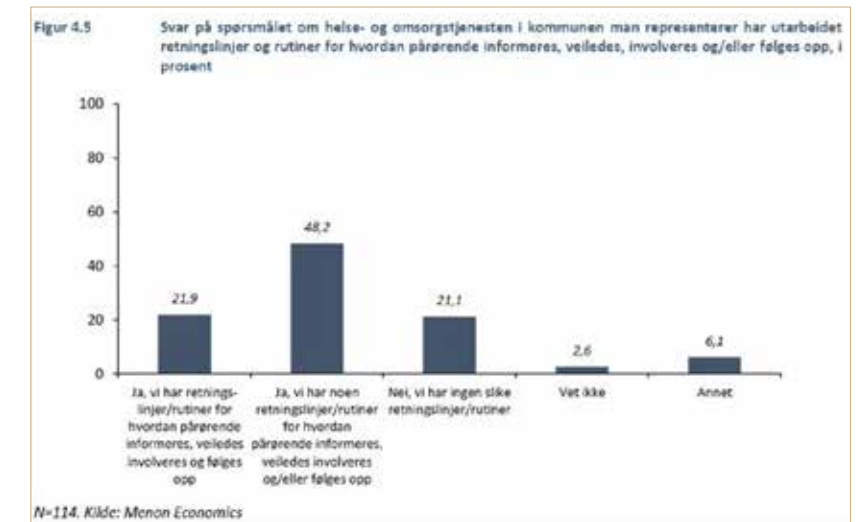
– Helse- og omsorgsdepartementet jobber blant annet med å se på en pårørendeavtale. Dette innebærer ikke en avklaring av ansvarsforhold. Pårørende har jo ikke noe ansvar etter 18 år. De gjør dette av kjærlighet, pliktfølelse og ønske om å ville hjelpe. Men en avtale kan avklare hvem som gjør hva, og gi mer forutsigbarhet.

Helse- og omsorgsledere anerkjenner i stor grad pårørende som en viktig omsorgsressurs. Det er imidlertid delte meninger om i hvilken grad de pårørende bør avlaste ansatte i helse- og omsorgstjenesten i omsorgsarbeidet.

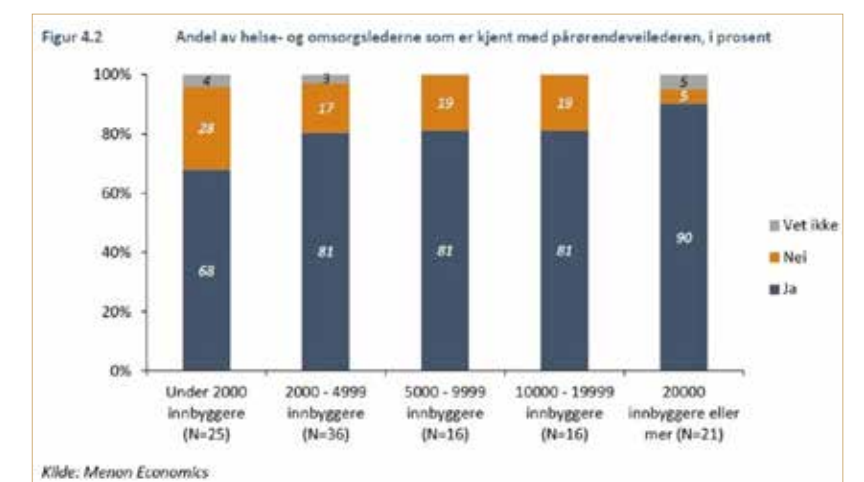
HVA BØR EN PÅRØRENDEAVTALE INNEHOLDE

Vatland har forhåpninger om hva en pårørendeavtale kan inneholde:

- Hvem er kontaktpersonen for pårørende.
- Hvem gjør hva i kommunen. Avklaring mellom kommunen og pårørende.



Andel som har innført rutiner eller retningslinjer for hvordan pårørende skal informeres, veiledes, involveres og følges opp. Kilde: Menon Economics



Andel av helse- og omsorgslederne som er kjent med pårørendeveilederen, i prosent. Kilde: Menon Economics

- Avtalt avlastning.
- Avklaringer om behov for informasjon, veiledning og støtte til pårørende i henhold til lovendringen som kom i 2017 om styrket pårørendestøtte til pårørende med særlig tyngende omsorgsarbeid.
- Avtale om at man kan slutte med pårørendeinnsats dersom man har helseutfordringer eller annet.

Problemstillingen og målet som lå til grunn for spørreundersøkelsen var å kartlegge hvilke holdninger kommunale helse- og omsorgsledere har til pårørendeinnsats, og hvordan helse- og omsorgstjenesten tilrettelegger for pårørendeinnsats.

SLIK BLE SPØRREUNDERSØKELSEN GJENNOMFØRT

Den nettbaserte spørreundersøkelsen ble sendt til ledere innen helse- og omsorg i alle kommuner. Nesten en tredjedel svarte, det vil si 114 kommuner.

86 prosent av lederne som har svart oppgir at de selv har vært pårørende.

Det er ikke kjent om de som ikke har svart i mindre grad retter oppmerksomhet mot pårørendeinnsats enn de som har svart. I så fall kan svarene gi et mer positivt bilde enn hva tilfellet ville være dersom alle kommunene hadde besvart spørreundersøkelsen.

LES MER

Benytt kamera på mobilen for å skanne QR-kodene.



Pårørendeveilederen fra 2017



Vi – de pårørende. Regjeringens pårørende strategi og handlingsplan fra 2020



Hilde Herming, fagansvarlig på Kvinnemuseet får overlevert presidentkjede og fana frå forbundsleiar Aina Alfredsen Førde.

Nordens presidentkjede og fana til Kvinnemuseet

Nordens Kvinneforbund vart starta i 1919 av Marie Michelet, vår grunnlegger, Carla Meyer, Danmark og Agnes Ingelmann, Sverige.

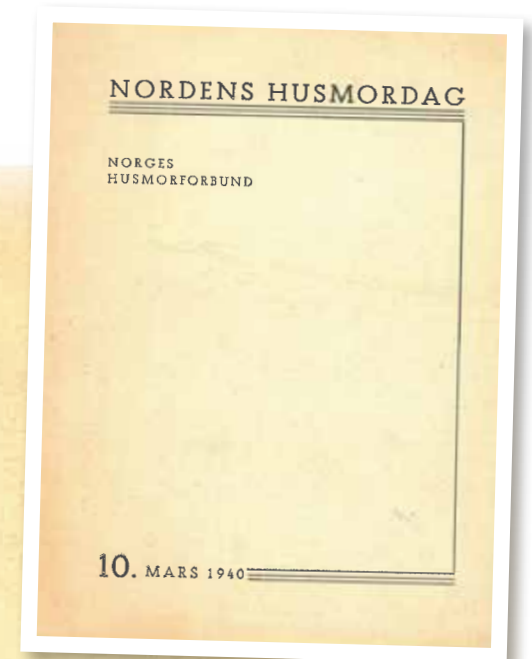
AV: AINA ALFREDSSEN FØRDE, FORBUNDSLEIAR

På Nordens Kvinneforbund sin sommarkonferanse som vart halde på Island 10. - 12. juni 2022 vart det bestemt at Nordens Kvinneforbund vart nedlagt. Norges Kvinne- og familieforbund fekk då igjennom at Nordens presidentkjede og fana skulle heim til Norge, og overleverast til Kvinnemuseet på Kongsvinger.

Kjede var ei gåve frå Hjemmenes Vel `s landsforbund i 1927 og er laga av gullsmed David Andersen. Fana er laga av tidlegare nestleiar Sonja Kjørlaug og var ei gåve til Nordens Kvinneforbund sitt 90 års jubileum.

Både presidentkjede og fana vart overrekt til Kvinnemuseet 31. januar 2023 ilag med litt historiemateriell og bildar. I etterkant har vi funne meir historiske dokumenter og bilder som eg ved ei seinare anledning tar med til Kvinnemuseet.

Dette kjem ikkje til å bli utstilt med det første, men dersom nokon ønskjer å sjå det, ta kontakt med Kvinnemuseet i god til før eit besøk der, så finn dei det fram.



Til Nordens husmødre!

Når en ved inngangen til året 1940 skal sende en hilsen til Nordens husmødre, da er det ikke til å undgå at tanken først og fremst går til de finske kvinner.

For alle Nordens husmødre har de siste kriseårene vært en vanskelig og krevende tid. Samtidig som dyrtid og krigsstengsler har gjort at så meget av det en husmor trenger i sitt virke er blitt vanskeligere og vanskeligere å få, er kravene til hennes gjerning blitt større, fordi husmorens doméne — hjemmet — nettop i en opskaket og usikker tid kommer til å bety ennu mere for menneskene enn ellers — som et av de få faste holdepunkter.

Alle de husmødre i Danmark, Sverige og Norge som har følt sig tyngt av disse krav og vanskeligheter, — og som kanskje har klaget over dem også, — innser idag hvor lykkelig de allikevel er stillet. Den finske husmors skjebne har vist dem det:

Mangfoldige finske husmødres lodd idag er å være *husmor uten hjem*. Hundretusener av finske kvinner har måttet forlate sine hjem, og blandt de hjem hvor husmoren ennu holder stillingen, er der neppe et eneste hvor familiekretsen ikke er revet op: de små barna er kanskje evakuert, de store guttene og mannen i felten. Og så går husmoren der og gjør karfolks arbeide mens hun venter på at hennes kjære skal vende tilbake, men alltid med frykten for at det skal bli på en langslede de kommer kjørende til gårds. Andre finske kvinner er henvist til å øve sin husmorgjerning langt fra hjemmet, blandt fremmede menn, i fangeleirene, i kasernene eller helt fremme ved fronten. Mangen finsk husmor har måttet bytte sitt lune kjøkken med et hullet telt eller en barhytte langt inne på storskogen. Og det hender vel også at «kvinder selv stod op og strede»

Slik er den finske husmors lodd idag. Hvorledes bærer hun den? Svaret på det spørsmålet gav en av Finnlands diktere forleden i en norsk avis: «I disse to måneders krig har jeg ikke sett en finsk kvinne gråte —»

Spør en så hvorledes det kan ha sig at den finske kvinne — ikke en enkelt amasone, men hele det finske folks kvinner — kan være i besiddelse av en så ubrytelig styrke, et slikt ubetingelig mot, en så ukuelig hårdførhet, så må en søke til landets historie for å finne forklaringen.

Finnland har frem gjennom århundrene vært grenselandet mellom øst og vest. Den gamle Rimkrønikens ord fra slutten av 1400-tallet har gyldighet langt utover den periode den nærmest skildrer:

«Karel, Savolaks, halvt Tavastland ligger øde
Där mände nu ingen bö,
varken hund, hane eller ko.
Ho kan sig där vila?
Landet ligger öde mer än åttio mila.»

Alltid måtte Finnlands folk være forberedt på overfall fra arvefienden i øst. Det er som Emil Zilliacus sier i sitt gripende dikt «Finlands Festspel»:

«Vi trodde aldrig riktigt på den lager
vi skördade i fredens stilla lundar ..

— — —

Vi äro de til evig vakttjänst dömda.
För oss blir mellanakten aldrig lång.»

Gjennom århundrer har den finske kvinne alltid måttet være beredt. Når som helst kunde øieblikket komme da mannen måtte la sin fredelige gjerning ligge og gripe til de gamle våpen. Efterhånden var der neppe det arbeide som kvinnen ikke hadde lært sig like godt som mannen. Og ikke bare hans ferdigheter, men også mange av hans egenskaper tok den finske kvinne i eie. Det gamle ord «Kvinne, ditt navn er svakhet» passer ikke i Finland.

Men også Finnlands diktning har sin del når den finske kvinnes mirakuløse innsats skal forklares. Aldri noensinne har vel en dikter betydd så meget for sitt folk som Runeberg for det finske idag. Naturligvis først og fremst for mennene, for krigerne. Hvad betyr ikke i denne stund linjer som disse:

«Jag såg ett Folk som kunde allt
blott ej sin ära svika,
Jag såg en här som frös och svalt
och segrade tillika.»

Men også for kvinnene er der stimulans og kraft å finne i Fänrik Ståls Sägner. Uforglemmelig er «Torpflickan» som opdaget at hennes fästman var en kujon:

«Red mig en graf, o moder kär, min lefnadsdag er liden
Den man, som fick min hjertas tro, har flytt med skam ur
striden»

Men over dem alle står Lotta Svärd, idag vel den mest navngjetne kvinne i Norden — også hun en husmor uten hjem, men som likefullt øvet sin gjerning i sitt «bräckliga» telt eller under «skyrest gran».

En har en levende følelse av at hele det finske folk setter sin ære i å leve op til den karakteristikken Runeberg gav av det for 100 år siden:

«Här fanns ett folk i Suomis land,
Det finns ännu: vid sorgens hand
Det lärt att bära öden,
Det känner intet offer svårt,
Dess mod er tyst, dess lugn er hårdt,
Dess trohet trotsar döden.»

Det er en streng og stolt karakteristikk. Men den holder! Og like meget når det gjelder kvinnene. Det er ikke minst de finske kvinner som ved sorgens hånd har lært å bære sin skjebne, å ikke føle noget offer for stort, og aldri å svikte selv om døden truer:

Det fanns ett folk,
det finns ännu — —

Skal jeg slutte denne hilsen til de nordiske husmødre med et ønske, så skal det være dette:

For Danmarks, Sveriges og Norges husmødre ønsker jeg at de tar sine finske søstre til eksempel, så også de er beredt og har beskikket sitt hus om timen skulde komme. Og for de finske husmødre ønsker jeg at deres vidunderlige innsats må få sin belønning: at de må få sine hjem tilbake og atter finne lykken der.

Oslo, 31. januar 1940.

Harald Grieg.
Formann i Foreningen Norden.

TASTE SAVO – MAISTA SAVOA – SMAKA PÅ SAVOLAX



Invitasjon

På programmet står matkultur i Savolax, besøk i matlandskapet og serviceinstituttet, i tillegg til byresepsjonen og vingårdsbesøket, guidet bytur og en kikk inn på kjøkkenet til Savon Marthas. Som sukker på kaken har vi sammen med oss medlem av Europaparlamentet, Marttalittos styreleder Sirpa Pietikäinen og Marttalittos generalsekretær Marianne Heikkilä.

Prisen er 280 euro. (Hotellrommene er ikke inkludert i prisen.)

Prisen inkluderer 1. dag fra kl. 9:00 til 18.00 program, morgenkaffe, lunsj, ettermiddagskaffe og cocktailparty, 2. dag fra kl. 10:00 til 22.00 program, lunsj om bord i båten og festmiddag, 3. dag fra kl. 10:30 til 13:30 program og søtt og salt.

Mer informasjon og bindende påmelding senest 10.4.2023, samt betalingsinstruksjoner på arrangementet: <https://www.martat.fi/savo/tamatamat>.

Bestillinger er valgfrie. Romreservasjoner på Hotel Puijonsarvi kan gjøres:

- Telefon: +358 10 762 9500
- E-post: sales.peeassa@sok.fi
- Nettsted www.sokshotels.fi

BESTILLINGSID: BMARTTA23 / NEVN VED BESTILLING. Rombestilling må gjøres senest 14.05.2023.

Standardrom, én person € 130/natt
Standard rom, to personer € 150/natt

Prisen inkluderer gratis tilgang til treningsstudio, gjestebadstue og en solid frokost. Utendørs parkering €12/dag eller i hallen €21/dag. Parkering kan ikke forhåndsbestilles.

Du er hjertelig velkommen til å feire marthadagene i Kuopio! Savon Martat forbeholder seg retten til å gjøre endringer i programmet.

Arrangør: Savon Martat ry

Program

TORS DAG 15. JUNI 2023

- 9:00 Registrering og morgenkaffe/te, Hotell Puijonsarvi, Kaffetorget
- 10:00 Velkommen til Kuopio Sonja Haapakoski, martha
- 10:05 Velkomsthilsning Merja Ikonen, president, Savon Martat
- 10:10 Marthas 124 år med bærekraftig hverdag Marianne Heikkilä, generalsekretær, Marttaliitto
- 10:30 Pausegym/pause
- 10:50 Bærekraftige matsystemer Sirpa Pietikäinen, medlem av Europaparlamentet, styreleder, Marttaliitto
- 12:00 Lunsj
- 13:00 Matkultur og matkunnskap i Norra Savolax Johanna Kantala, ekspert på produktutvikling, Savonia yrkeshøgskola
- 13:30 Kuopio & Norra Savolax – den første ERG (European Region of Gastronomy) belønnet matlandskapet i Finland Kirsi Vartia, ekspert på mat og turisme
- 14:00 Kaffepause på Kaffetorget
- 14:30 Willimaku, historie om selskapet og dets produkter Eetu Tikkanen, gründer
- 15:00 Pause (innsjekking på hotellet)
- 15:30 Felles start på promenade (730 m) til rådhuset, Tulliportinkatu 31
- 16:00 Kuopio by mottakelse, Rådhuset – cocktailparty
- 18:00 Dagen avsluttes ved Siskotyttö-statuen ved markedshallen

FREDAG 16. JUNI 2023

- 7–9:30 Frokost (hotellgjestene)
- 9:45 Samles ved hotellets resepsjon
- 10:00 Bussen henter oss fra Hotell Puijonsarvi for besøk ved Palvelualan Opisto Kuopio (privatskole), Hanni-Mari Larronmaa, rektor
- 11:30 Med buss til Kuopios havn
- 12:00 Kryssing, med båt till Alahovi vingård, lunsj på båten, smaksprøver på vingården
- 16:00 Tilbake i havnen, gå til hotellet (450 m) – egen tid
- 19–22 Festmiddag på Hotell Puijonsarvi – program

LØRDAG 17. JUNI 2022

- 10:30 En guidet rundtur til fots i sentrum av Kuopio
- 12:30 Mulighet til å se Savo Marthas kjøkken (Savon Martat, Haapaniemenkatu 23 B), små matbiter
- 13:30 Dagen avsluttes – Takk for at du var med!

Tid for kurs!

Studieforbundet næring og samfunn er et offentlig godkjent studieforbund, og er en ideell organisasjon som fremmer livslang læring.

AV: BIRGITTE H. JOHNSEN, GENERALSEKRETÆR, STUDIEFORBUNDET NÆRING OG SAMFUNN

Studieforbundet næring og samfunn er et av fire studieforbund som er tilknyttet Kunnskapsdepartementet.

Studieforbundet er demokratisk oppbygd, og årsmøtet er det høyeste organet. Voksenopplæringsloven gir føringer for studieforbundets virksomhet.

Formålet med Voksenopplæringsloven er å fremme livslang læring ved å legge til rette for organisert kursaktivitet ved siden av det formelle utdanningssystemet.

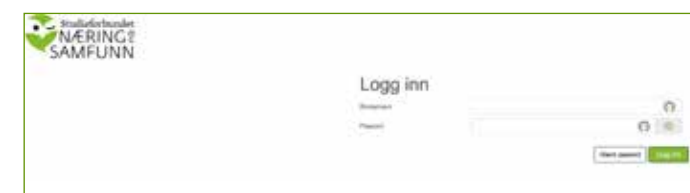
Loven skal ivareta opplæring og deltakelse i frivillige organisasjoner, bidra til å bevare et mangfoldig kulturliv og ta vare på kulturarven gjennom læring.

Norges Kvinne- og familieforbund har vært medlem i studieforbundet næring og samfunn i mange år, og har en god tradisjon med å arrangere kurs.

Et kurs kan holdes fra 4 timer, og ha 4 deltagere. Kurset skal ha en kursleder, som har ansvaret for innholdet på kurset. Kurs kan gjennomføres med elektronisk kommunikasjon, hvor alle deltagere må delta samtidig. Kurset skal offentliggjøres, og være åpent for alle. Kursarrangør skal opplyse om at kurset får voksenopplærings-tilskudd via studieforbundet næring og samfunn. Kursdeltageren skal også få kursbevis, med studieforbundets logo.

NYE KURSADMIN

Studieforbundet næring og samfunns «Nye KursAdmin» er kommet!



Du som har vært kursarrangør vil få en epost med innlogging. Din epostadresse er ditt brukernavn. Du skriver inn din epostadresse, og trykker «Glemt passord». Du vil nå få en ny epost, med ditt passord. Om du glemmer passordet, gjør du det samme på nytt. Om du ikke har fått tilgang til Nye KursAdmin innen 1.mars, send en epost til post@naeringogsamfunn.no Når du begynner å ta i bruk Nye KursAdmin vil du få tilsendt opplysningene som er registrert på ditt lokale lag – for å bekrefte at riktige opplysninger er lagt inn. Det er kursarrangørs ansvar at studieforbundet har riktig informasjon. Du som er kursarrangør, kan også registrere nye brukere på ditt lokale lag. Den nye brukeren godkjennes av studieforbundet, og får en epost med tilgang til Nye KursAdmin.

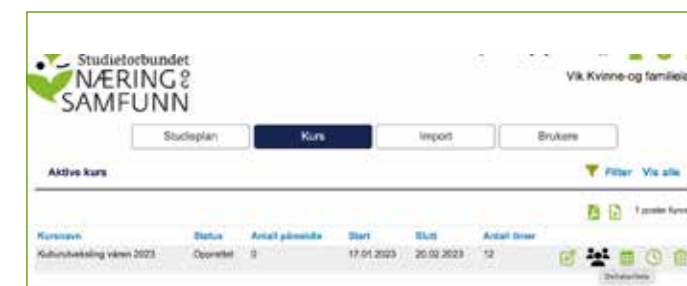
Grunnmuren i kurset er studieplanen, og det er den som velges først. Under her står «kultur», og da kommer studieplanene som har «kultur» i seg.



Du oppretter et kurs ved å trykke på ikonet 

Nye KursAdmin foreslår at du har samme navn på kurset, som på studieplanen.

Din jobb er å gjøre kursnavnet unikt! Legg til stedsnavn, dato, årstid eller årstall. Da blir det lett å skille kursnavn fra hverandre.



Når du trykker «Lagre» kommer du direkte til det nye kurset.

De grønne symbolene på høyre side, hjelper deg videre.

 **Kursdetaljer:** Disse kan endres helt fram til kurset avsluttes.

 **Deltagerliste:** Her legger du til deltagere.

 **Kursplan:** Oversikt over kursdager, tid og timer.

 **Registrere fremmøte**

 **Slett dette kurset:** Om du har registrert et kurs som ikke blir gjennomført, kan det slettes.

Du vil få en brukerveiledning for å ta i bruk Nye KursAdmin. Opplæring kan gis via Teams eller Team Viewer.

På naeringogsamfunn.no finner du all informasjon om studieforbundet.

Sammen klarer vi det! Godt kurs!



Birgitte H. Johnsen



Humus og hummus

På et skolekjøkken i Oslo en septembermorgen demonstrerer Matvalgets Leif Magne Grastveit og Kjersti Rinde Omsted fra Opaker gård hvordan man kan servere bærekraftige skolemåltider på norske ressurser.

AV: PETER MØLLER, DEBIO
FOTO: BIRGITTA EVA HOLLANDER

Stortingspolitiker Ola Elvestuen og Norges bygdekvinne-lags generalsekretær Cesilie Aurbakken er blant gjestene som følger med mens de to effektivt lager retter under vignetten «Hvordan lage skolemat til 100 elever på 5 minutter, og samtidig bidra til et mer bærekraftig matsystem?». Underveis roser Omsted Norges bygdekvinne-lag for deres arbeid med å fremme norsk bygg, og

kommer med en oppfordring om å også løfte statusen til norskproduserte belgvekster. – Ut over å være rimelige og næringsrike råvarer, er belgvekster nyttige i landbruket fordi de binder nitrogen fra lufta, kalt nitrogenfiksering. Nitrogen fikserende vekster er en naturlig del av vekstskiftet man praktiserer i økologisk landbruk, og kan bidra til å redusere kostnader i landbruket ellers, som ved å redusere kunstgjødselbehov, sier Omsted som er inspirasjonsbonde for Landbrukets Økoløft.

Vi blir nysgjerrige. Hva har bønner og linser med bærekraftige matsystemer å gjøre?

BØNNER, LINSER OG ERTER PÅ MATBORDET

Mange bærer på et sterkt ønske om å gjøre verden til et bedre sted. Alle de som lager mat til mange er heldige i så måte fordi de kan utgjøre en forskjell. Dette gjelder både de som produserer maten, de som bearbeider maten og de som serverer maten.

Vi starter med de siste: Ikke bare handler storkjøkkenet inn store mengder råvarer og kan støtte opp om bærekraftige produsenter, øke etterspørselen etter miljøvennlige råvarer og bidra til innovasjon, men gjennom maten de serverer kan de påvirke og bevisstgjøre virkelig mange mennesker.

– Kjernebelgvekster som erter, bønner og linser har god ernæringsprofil, de er billige og har lang holdbarhet, forteller mat- og miljøveileder Hanne Ringstrøm. Hun har jobbet mange år i Matvalget og har lang erfaring med omlegging av kjøkken. Belgvekster til mat er en av flere ting hun brenner for.

– Siden de sammen med korn gir et fullverdig proteininntak, egner de seg utmerket som en erstatning for kjøtt i et bærekraftig måltid. I Norge er for eksempel ertesuppe en vanlig måte å bruke belgvekster på, men det finnes mange andre muligheter. I de indiske og meksikanske kjøkken er belgvekster mer sentralt enn hos oss. Vi kan la oss inspirere og lære oss nye oppskrifter – for eksempel taco med bønner, hummus av gule erter eller deilig linsecurry. Trenden er jo her allerede: Vi spiser mer belgvekster fordi vi lager mat inspirert av hele verden, og flere ønsker alternativer til kjøtt. Slike valg på kjøkkenet bærer også frukter: I dag får man lett kjøpt økologiske belgvekster i dagligvarebutikken, noe som slett ikke var en selvfølge før. De er rett nok importerte, men vi må starte et sted om etterspørselen skal bli stor nok til at norske bønder tør å satse.

Når råvaren er innlemmet i kjøkkenproduksjonen, blir det lettere å være kreativ og finne nye bruksområder! Økt bruk av belgvekster gir muligheten til å servere bærekraftige måltider, øke matkunnskapen, spise mer variert og med enkle grep øke andelen økologisk mat i den daglige kosten, bedyrer Hanne. Samtidig understreker hun at markedet må utvikles videre om vi skal se norske økologiske belgvekster.

– Mye av det som dyrkes av erter til menneskeføde er på kontrakt med store aktører som produserer tørkede erter og frosne grønne erter. Frosne erter er anvendelige, men vi skulle gjerne hatt mer



å velge i av norske produkter. I Sverige har de blant annet tørket økologiske bønner, linser og erter fra Nordisk råvara som har valgt samme strategi som en del

økokornprodusenter i Norge, nemlig å satse på de gamle sortene som tåler klimaet vårt. Noe slikt skulle vi gjerne hatt tilgjengelig for de kjøkkenene vi veileder og som ønsker å oppnå en andel økologisk og lokalt produsert i sitt mattilbud. Gamle Helios ble jo opprettet for å sikre distribusjon til norsk biodynamisk produksjon. Kanskje trenger vi noe sånt også i dag?

BELGVEKSTER TIL STOR NYTTE

Vår landbruks- og matproduksjon er helt nødvendig for vår eksistens. Samtidig står landbruket også for store klimagassutslipp, avskoging, forurensning, reduksjon av biologisk mangfold og mye mer. Kan belgvekster til mat være en del av løsningen?

Stigende pris på nitrogengjødning gjør bruk av belgvekster i eng og beite stadig mer aktuelt for flere, forteller Grete Lene Serikstad oss. Hun er rådgiver ved norsøk, og har arbeidet med økologisk landbruk i en kvinnealder. Hun har god kjennskap til belgveksters miljøeffekter og mulighetene for norsk produksjon.

Belgvekstenes unike evne til å samle nitrogen fra lufta gjør at de gir god avling og proteinrikt fôr. Beregninger viser at

belgvekster årlig kan samle 8-12 kg nitrogen per dekar ulike steder i Norge, og flere arter og nye sorter har blitt prøvd ut over hele landet. Evnen de har til å samle nitrogen fra lufta ved hjelp av Rhizobium-bakterier i rotknollene er en energikrevende prosess. En del av den energien plantene skaffer seg gjennom fotosyntesen bruker de derfor til denne prosessen. Resultatet blir planter med et høyt innhold av nitrogenrike forbindelser, som protein. Men det betyr også at slike planter trenger mye energi i form av sol og god temperatur for å trives. Typiske eksempler på belgvekster som trives i varmere klima enn vårt er soya og peanøtt, forteller hun.

Er det over og ut for norske belgvekster til mat? Ikke nødvendigvis, mener Serikstad:

– Naturens svar på dette for nordligere og kaldere strøk (som også trenger nitrogenfikserende vekster!) som her hos oss er derfor flerårige belgvekster (som kløver, luserne, tiriltunge). De kan starte vekstsesongen på egen hånd mye tidligere på våren og trenger ikke å vente på at noen skal så frøene etter at jorda har blitt lagelig og det har blitt varmt og tørt nok. Ettårige belgvekster som blir sådd om våren (som erter, bønner, sukkererter) som brukes til mat, får dermed kortere vekstsesong og med andre ord mindre energi. Flerårige vekster kan bare brukes til dyrefôr, så de er også nyttige for å sikre økt selvforsyning av proteinholdig dyrefôr.

Planteforedling og sortsutvikling forgår hele tida, forteller Serikstad. Sorter av for eksempel åkerbønne, soya og erter som er mer tilpasset et kaldere klima blir utviklet. Det er grunnen til at det de seneste årene har kommet i gang dyrking av blant annet

“Det vi mangler i Norge er en systematisk satsing på økologisk matproduksjon for å støtte opp under alle disse kreative og gode initiativene. – Ola Elvestuen



soya til fôr i Danmark og i Skåne, lengst sør i Sverige. I Norge har det vært en økning i dyrking av åkerbønne til fôr, men foreløpig for det meste i de klimatiske sett beste strøk langs Oslofjorden. Samtidig har vi lange tradisjoner for å dyrke erter her i landet. I dag dyrkes det i all hovedsak ikke-økologiske erter til mat i Norge. I småskaladyrking er det mange som har sukkererter og ulike bønnearter som en viktig del av dyrkingen.

Belgvekster, engbelgvekster, kjernebelgvekster eller belgfrukter? Belgvekster kan brukes til både jordforbedring, grønn gjødsling, dyrefôr og mat. I dagligtalen omtaler vi gjerne alt som belgvekster, men belgvekstarter som brukes til menneskemat kalles ofte for belgfrukter eller kjernebelgvekster. Ofte er det nemlig bare belgfruktene, altså kjernene, som brukes. Rett nok finnes det unntak som sukkererter, stangbønner og enkelte andre.

Engbelgvekster er andre arter av belgvekster, hvor hele planta brukes som fôr til husdyr, grønn gjødsling eller til jordforbedring.



Selv om belgvekster til mat foreløpig ikke er noe alle i hele landet kan sette i gang med å produsere, pekte en studie fra nibio på at kapasiteten kunne økes: «[...] vi har et potensiale for å dyrke erter og åkerbønne på et areal som er vel 7 ganger større enn det vi utnytter i dag, og rundt 8 ganger større for oljevekster. Det betyr at dersom norske forbrukere vil etterspørre matprodukter basert på planteprotein, har vi muligheter for å produsere en god del av erter og åkerbønne for å møte dette markedet til mat.»

Det betyr ikke at det arealet ligger brakk og klart til å produsere kjernebelgvekster på, men det gir en pekepinn på mulighetene, og det fører oss tilbake til der vi startet: Hva slags mat skal vi spise?

FRA JORD TIL OFFENTLIGE BORD

– Et av våre råd for et bærekraftig måltid er å bruke mer grønnsaker, belgvekster og korn. Dette er i tråd med forskningen på feltet, både av ernæringsmessige grunner og av hensyn til miljøet. I dag er det fortsatt krevende, men fullt mulig for de vi veileder å kjøpe norske økologiske grønnsaker og korn. Norske økobelgvekster til mat har vi ennå til gode å se annet enn unntaksvis. Det er noen flaskehalser som ikke kommer norsk økoproduksjon til gode, men det er ikke det samme som at noe er umulig. Vi kan legge bedre til rette for lokal økologisk produksjon og veien går gjennom offentlige innkjøp, sier Marte von Krogh. Hun er leder for Matvalget og er blant dem som dytter på for at vi skal finne mer økologisk mat i kantiner og andre

storkjøkken rundt om i landet.

– Regjeringen har i Hurdalsplattformen forpliktet seg til å tilby et skolemåltid, og både Oslo og Viken har konkrete målsettinger knyttet til gratis skolemat som også er bærekraftig produsert. Matvalget mener at vi i Norge nå er klar for å etablere ny standard for måltidspolitikken hvor maten elevene spiser også kommer norsk økologisk landbruk og miljøet til gode, deriblant kjernebelgvekster, sier leder for Matvalget, Marte von Krogh.

Hun får støtte fra Ola Elvestuen som i forbindelse med skolemåltidsarrangementet kommenterte at offentlige innkjøp fra stat, fylke og kommuner må brukes aktivt for å etterspørre mer økologisk mat.

– Nå må vi satse på økologisk landbruk også i Norge! Vi har mange virkemidler vi kan bruke. Jordbruksforhandlingene må brukes aktivt for få bedre rammebetingelser og støtteordninger for økologisk landbruk. Som forbrukere, ansatte i bedrifter og medlemmer av organisasjoner må vi alle i mye større grad etterspørre og forvente et tilbud av økologisk mat. I tillegg må offentlige innkjøp brukes aktivt og det må legges til rette for at dette gjøres i alle ledd – på skoler, barnehager, sykehjem og alle andre steder der det offentlige kjøper inn mat. Det vi mangler i Norge er en systematisk satsing på økologisk matproduksjon for å støtte opp under alle disse kreative og gode initiativene, sa Elvestuen.

Matvalget peker ofte på Sverige som et forbilde på at det offentlige kan ha en positiv rolle for økologisk landbruk. Sverige har i

dag passert 20 % økologisk landbruk og sikter mot 30 % i 2030, noe som står i sterk kontrast til Norges knappe 5 %, og Marte von Krogh peker på en mulig forklaring hvorfor:

– Offentlig innkjøp av økologisk mat kan være et politisk styringsinstrument i Norge som i Sverige. I fjor kom en doktorgradsavhandling av økonom Hanna Lindström fra Umeå Universitet som bekreftet dette. Sverige har siden 2006 hatt et mål om bruk av minst 25 % økologisk mat i offentlige storkjøkken og avhandlingen konkluderte med at det er en positiv sammenheng mellom kommunale innkjøp av økologisk mat og omfanget av økologisk dyrking i Sverige, og at konkrete mål om bruk av økologisk mat i offentlig sektor derfor kan bidra til økt økologisk produksjon.

Tilbake på skolekjøkkenet viser Leif Magne og Kjersti fram maten de har tryllet i hop. Kornsalat og brød på norsk økologisk korn, hummus og knasende gode krydra økologiske norske gulerter.

– Vi dyrker mye korn i Norge, men det meste går til dyrefôr på grunn av for dårlig bakeevne. Slik er det gjerne også med belgvekster. Spiser vi mer hele norske korn og belgvekster, kan vi stimulere til at mer selges som mat til mennesker. Så får vi heller spise mindre, men bedre kjøtt med fokus på både dyrevelferd og bærekraftig produksjon, sier Leif Magne.

Det bugner av fargefulle og appetittvekkende retter i skolekjøkkenet. Hvor kommer de norske økologiske gulerterne fra, lurte vi på.

– Et lite parti økologiske gulerter ble plukket ut av Felleskjøpet og solgt til Volda Elektriske Mylne, som i sin tur solgte det til oss i Matvalget. Ellers er norske økoerter ikke enkelt å få tak i. Mat som dette kunne inngått i skolemåltider til videregående elever, men det krever både at flere velger å produsere økologiske belgvekster og at de kan formidles gjennom hele verdikjeden og fram til skolekantinen rundt om i landet, avslutter Leif Magne.

Kilder:

Abrahamsen, U. m.fl. 2019. Muligheter for økt proteinproduksjon på kornarealene. I: Jord og Plantekultur 2019. Forsøk i korn, olje- og proteinvekster, engfrøavl og potet 2018. NIBIO BOK 5 (1), 160-169.

Lindström, H. 2021. Food for Thought. Essays on Green Public Procurement and the Market for Organic Food. Umeå Economic Studies No. 996, Umeå Universitet

OPPSKRIFTER FRA SKOLEMÅLTIDSARRANGEMENTET

Antall porsjoner: 10

KORNSALAT

Klassisk fransk vinaigrette
ca. 6 dl

Frankrike skryter av å være Europas kulinariske vugge. Da kommer man ikke unna en klassisk vinaigrette. Prøv den sammen med byggryn, grønnsaker og råkost.

1 dl hvit- eller rødvinseddik
1 fedd hvitløk
2 ss dijonsennep
1 klype salt og pepper
3 dl mild olje
2 dl olivenolje

Bruk en rund bolle og visp, hvis du lager mye kan du bruke stavmikser eller kjøkkenmaskin. Visp eddik, sennep, salt, pepper og raspet hvitløk. Spe med oljen mens du visper, til du har fått en kremet konsistens. Smak til med salt.

KORN

Korn og belgvekster dobler omtrent vekten sin fra tørr til ferdig kokt.

1,5 kg hel bygg eller havre
Legg kornet i bløt i minst 4 timer, gjerne over natten. Da går det forttere å koke. Kok kornet i rikelig med vann i ca. 30 minutter. Sil av vannet og kjøøl ned. Sett sammen salaten:
3 kg ferdig kokt korn
3 dl vinaigrette
1 bunt stangselleri
500 g gulrot
1 bunt persille

Bland korn, vinaigrette, kuttet stangselleri og persille, og revet gulrot. Smak til med salt og pepper.

TIPS:

For å gjøre smaken mer norsk, bytt spisskommen, garam masala og curry med einer, persille og tørket sopp.

GUL ERTEHUMMUS

3 kg ferdig kokte gule erter
4–5 dl vann fra koken/laken til ertene
4 dl tahini (sesampasta)
1 hvitløk
3 ss spisskommen
2 sitroner
olivenolje
salt

Bruk en blender og kjøøl hvitløk og tahini i 30 sekunder. Tilsett sitron, krydder og halvparten av kikertene og litt vann. Kjør til en glatt puré. Tilsett alt litt etter litt slik at det hele blir godt blandet. Spe med kokevannvannet/laken fra ertene til ønsket konsistens. Smak til slutt med salt og sitron. Server med olivenolje og et dryss med spisskommen på toppen.

ALTERNATIVER:

Bruk kikerter eller hvite bønner i stedet for gule erter.

RØDBETHUMMUS:

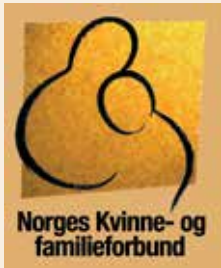
Tilsett en bakt rød bete.

GULROTHUMMUS:

Tilsett 3 bakte eller kokte gulrøtter og en klype gurmemeie. Dryss garam masala eller curry på ved servering.

GRØNN HUMMUS:

Bytt ut halvparten av kikertene med grønne erter. Smak til med frisk mynte.



INNKALLING TIL LANDSMØTE 2023

Det vert kalla inn til landsmøte 20. – 22. oktober 2023 på Park Inn Radisson Oslo Airport West. Landsmøtet opnar fredag kl.13.00 og avsluttast søndag kl. 15.00.

Etter vedtak på landsmøte 2018 kan alle ordinære medlemmer delta på landsmøte og har stemmerett.

Tema for landsmøteperioden er: Omsorg - gjennom heile livet.

Pris: Delegatar kr 5710,- pr. person i dobbeltrom og kr. 6295,- i enkeltrom. Lunsj fredag og søndag er inkludert.

Det er reisefordeling til landsmøtet. Alle delegatar er med i reisefordelinga.

Fristar:

Påmelding: innan 20.juni. Ver venleg å nytte påmeldingsskjema.

Saker: Vedtektsendringar er frist 20. juni. Andre saker 22. august. Forslag til vedtektsendringar og andre saker sendast:

Norges Kvinne- og familieforbund,
Storgata 11, 0155 Oslo.
Eller til post@kvinnerogfamilie.no

Val leiing: 20. juni. Forslag sendast valkomiteens leiar

Val – andre verv: 22. august. Forslag sendast valkomiteens leiar.
v. Anne Enger, Gamle Finnsandvei 33, 3525 Hallingby. Telefon: 911 79 287,
E-post: a-enger2@online.no

Sakspapir vert sendt ut elektronisk 29. september.

Kjære medlem, lag og kretser

På landsmøtet i oktober 2023 skal det velges: forbundsleder, 2 nestledere, 4 sentralstyremedlemmer, 3 medlemmer av valgkomiteen, kontrollkomiteen og prinsipprogramkomiteen. Samt varaer. I tillegg 1 representant til ACWW.

AV: ANNE ENGER, LEDER AV VALGKOMITEEN

Forbundsleder Aina Alfredsen Førde og nestlederne Randi Støre Gjerde og Christine Andreassen stiller ikke til gjenvalg.

Husk at dere gjerne kan foreslå medlemmer i andre lag. Ønsker dere gjenvalg på noen av de sittende må de også foreslås for valgkomiteen.

Foreslå gjerne deg selv. Hvem kan vite bedre enn deg at akkurat du har lyst til å påta deg et verv sentralt i vårt forbund.

Ifølge vedtektene våre har det enkelte medlem forslagsrett til, og stemmerett på landsmøtene.

Det er kun ett krav for å stille til valg. Vedkommende må ha betalt kontingent og ha vært medlem i minst 2 måneder.

Kandidater til øverste ledelse bør ha organisasjonserfaring.

Forslagsskjemaer blir sendt ut i begynnelsen av 2022, men ikke vent med tenkeprosessen til da.

Send gjerne forslagene på nedenstående e-post. Da må du skrive navn, gjerne adresse og telefon hvis du kjenner det, og hvorfor du foreslår akkurat den personen, og til hvilket verv du foreslår vedkommende. Det siste er viktig.

Det er lov å være tidlig ute.

Frist for forslag til leder og nestleder er 21. juni, for øvrige kandidater er fristen 25. august.

Send forslagene dine til leder av valgkomiteen, Anne Enger:
E-post: a-enger2@online.no
Telefon: 911 79 287

Landsmøte 2023

Tema for landsmøte vert «Omsorg- gjennom heile livet».

Det er landsmøte år igjen, dette er siste landsmøte der eg sitter som forbundsleiar. Landsmøte er viktig for oss alle saman, det er der vi møtast til gode diskusjonar og handsamar sakene som er kome inn. Det er der det vert bestemt kva saker forbundet skal arbeide med framover, og korleis vi saman kan komme fram til gode løysingar. Det er demokrati!

Kom med innspel!

Det skal veljast forbundsleiar, to nestleiarar, fire sentralstrastyremedlemmer + to vara, 2. representanten til ACWW + ein vara, 2. representanten til Norden + ein vara, tre medlemmar + to vara til valkomiteen, tre medlemmer + to vara til kontrollkomiteen og to medlemmer + to vara til prinsipprogramkomiteen.

Kom med innspel!

Det er medlemmane som bestemmer kven som skal sitte i leiinga og kva leiinga skal jobbe med framover, og det er på landsmøte dette vert bestemt.

Derfor ber eg alle om å prioritere landsmøte!

Påmeldingsblankett

Til Landsmøte 20. – 22. oktober 2023 på Park Inn Radisson Oslo Airport West

Namn:

Adresse:

E-post:

Mobil:

Lag:

Krets:

Kryss av for deltaking:

☐

Enkeltrom

☐

Dobbeltrom – dele med:

Ver venleg å gje beskjed dersom du har matintoleranse/allergi:

Faktura adresse:

Bindande påmelding sendast: Norges Kvinne- og familieforbund, Storgata 11, 0155 Oslo eller på e-post til: anne@kvinnerogfamilie.no innan 20. juni 2023





Barns rett til undervisning i grunnskolen

Opplæringsloven § 2-1 fastsetter at alle barn har en rett til grunnskoleopplæring. I dette ligger også en plikt for barna til å gå på skolen, men her fokuserer jeg på de rettigheter loven gir barna til å få tilstrekkelig undervisning og opplæring. Grunnskolen er første til tiende klasse, men merk at det også er mange rettigheter i opplæringsloven for elever som er under videregående opplæring.

OPPLÆRINGSLOVENS FORMÅL

Etter min vurdering, er noe av det viktigste med opplæringsloven, at man har et rettslig grunnlag for å stille krav til skolens undervisning for det enkelte barn. Man har en hjemmel for å følge opp at barna får den nødvendige og tilrettelagte undervisningen de har krav på. Opplæringsloven har også strenge krav til skolemiljø, som også gir rettigheter og en aktivitetsplikt når barn utsettes for mobbing og trakassering.

TILPASSET OPPLÆRING

Helt siden 1975 har vi i norsk grunnskole hatt som prinsipp at opplæringen skal være tilpasset elevenes evner og forutsetninger. I opplæringsloven er dette mer ment som en formålsbestemmelse. Opplæringen skal så godt som mulig tilpasses den enkelte elevs forutsetninger. Det er viktig å merke seg at dette gjelder både de svake og sterke elevenes forutsetninger.

Det kan være vanskelig å få tak på hva tilpasset opplæring egentlig innebærer. Tilpasset opplæring skjer innenfor den

ordinære undervisningen, men tilpasset opplæring er ingen individuell rett. Det skjer gjennom variasjon og tilpasninger til mangfoldet i elevgruppen innenfor fellesskapet. Spesialundervisning er imidlertid individuelt rettet.

SPESIALUNDERVISNING

Når tilpasset opplæring ikke er tilstrekkelig, kan barnet ha behov for og krav på særskilt tilrettelagt opplæring, kalt spesialundervisning. De elevene som ikke forventes å få nok utbytte av den ordinære opplæringen har krav på dette. Dette gjelder også både for svake og sterke elever.

INTENSIV OPPLÆRING (1.-4. TRINN)

Ferdigheter i lesing, skriving og regning er viktige for fremtidig mestring og læring. Dette er ferdigheter som kan være vanskelig å ta igjen, desto tidligere eleven henger bak de andre. De som er svake i dette, vil kunne forsterke svakhetene utover i skoleløpet, slik at forskjellene i læringsutbytte mellom elevene også forsterker seg.

Derfor er det viktig å gripe tak i og gi grunnleggende opplæring i dette fra de første årene i skolen, noe som reguleres av opplæringsloven § 1-4.

Intensiv opplæring er en del av den ordinære tilpassede opplæringen, men er en kortvarig og målrettet innsats fra skolen i 1. til 4. klasse. Hensikten er å gi elevene støtte og oppfølging så raskt som mulig, for å hindre at problemer med disse fagene utvikler seg og forsterker seg i de senere år. Dette er ikke å anse som spesialundervisning, men kan i kortere perioder gis som eneundervisning, om det er det beste for eleven.

HJEMMEUNDERVISNING VED LANGVARIG SYKDOM

Rett til hjemmeundervisning for syke elever må ikke forveksles med retten til hjemmeundervisning generelt. Ved «vanlig» hjemmeundervisning, så er det foreldrene som velger å påta seg ansvaret for undervisningen og grunnskoleopplæringen. Når barn er syke og har langvarig fravær på grunn av sykdom, er det kommunens plikt til å sørge for opplæring andre steder enn på skolen, typisk da i elevens hjem.

Hva som er å anse som langvarig sykdom som kan gi rett til hjemmeundervisning, må vurderes konkret. Men det er tilstanden

til eleven og det forventet fravær som er avgjørende. Både fysiske og psykiske forhold anses som en slik tilstand som kan gi rett til opplæring i hjemmet. Retten til opplæring i hjemmet hører inn under reglene om spesialundervisning. Opplæring i hjemmet besluttes i form av et enkeltvedtak, og på bakgrunn av en sakkyndig vurdering.

ERSTATNING FOR MANGLENDE GRUNNSKOLEOPPLÆRING?

Om barnet ikke har fått grunnleggende grunnskoleopplæring, kan det i enkelte tilfeller gi rett til erstatning. Dette er forholdsvis komplisert. Det må da sannsynliggjøres at skolen har opptrådt uaktsomt, og at barnet av den grunn er påført eller vil bli påført økonomisk tap. Mange voksne ønsker å få vurdert et eventuelt erstatningskrav for mangelfull skolegang da de vokste opp. Da er det viktig å være klar over at det ikke var like sterke rettigheter før. Hvert krav må vurderes ut fra loven som gjaldt da undervisningen fant sted. Det kan også være at kravene er foreldet.



Advokat og partner
Trude Stormoen

Langseth Advokatfirma DA

er en av K&Fs samarbeids-partnere. Avtalen gir medlemmer av K&F rabatt ved behov for advokatbistand. Advokatfirmaet tilbyr rådgivning og prosedyrebistand innenfor de fleste sentrale rettsområder. Firmaets hovedmål er å kunne tilby klientene god og kostnadseffektiv service med personlig oppfølging av advokater med spesialkunnskap innenfor det aktuelle rettsfelt.

www.langsethadvokat.no



Oksejaskar

- 800 gram oksejaskar
 - 150 gram sjalottløk
 - 2 ss tomatpure
 - 6 dl kraft
 - 3 fedd kvitløk
 - 1 ts sukker
 - Salt og pepper
 - 1 ss balsamico
 - 2 buljong
- Kokande vatn tilsett buljongterningane, ha i kutta løk og tomatpure. Kok til kjøtet er mørt.*
- Lag bruning av smør og mjøl og la den få ein karamellbrun farge, ikkje bruk for sterk varme så mjølet svir. Sil av krafta frå kjøtet og lag saus av bruninga. Smak til med balsamicoeddik og litt sukker.*

Bruk det du likar best som tilbehør. Kålstuing, erterstuing, gulrot, kokt kålrot og kokte poteter eller potetpure.

Tradisjonsmat frå Sogn og Fjordane



Sogn og Fjordane sin matkultur har utvikla seg utifrå naturgjevne og klimatiske forutsetningar.

AV: GUNNVOR SUNDE, TIDLEGARE KJØKENSJEF OG MEDLEM AV KVINNE-OG FAMILIEFORBUNDET SIDAN 1983

Ein kort vekstsesong skulle gje nok mat til folket på garden eit heilt år. Difor har matkulturen i stor grad handla om å ta vare på råvarene gjennom vidareforedling og konservering, frå naturalthushald til kjøpehushald.

På slutten av 1800-talet kom støypejarnskomfyren, som gjorde slik at ein

kunne koke i fleire gryter på same tid og ein fekk tilgong på steikeovn. I same perioden blei tilgongen på sukker, kveitemjøl og margarin betre.

I eldre tid var det lite dyrka jord. Mykje slåtteland og beite betydde mykje husdyr. Heilt fram til ca 1900 var korn einsbetydande med bygg. Bygg er hardført og har kort modningstid og vart brukt til graut, flatbrød og øl. Og er naturleg fritt for gluten.

Å ha bakedag for baking av flatbrød har lange tradisjonar og det vart baka både vår og haust. Flatbrødbakst vart sett på som kvinnearbeid, men mennene tok gjerne ansvar for steikinga.

Alle ressursane frå dyra skulle brukast. Smør vart kinna og ost ysta, produkt som og kunne bytast mot andre varer.

Tidlegare var det vanleg å melke sauene

og melka vart brukt til både ost og smør. I Nordfjord vart det og laga dravle av sauemelka.

Ferskt kjøt var ikkje daglegdags kost, det var noke en hadde tilgong til i slaktetida, og sosekjøt vart vanleg rundt 1900.

Dei viktigaste konserveringsmetodane var salting, tørking og røyking.

Fisk har vore dagleg kost rundt i Sogn og Fjordane, med eit stort forbruk av fisk og sild sett i forhold til kjøt. Spekesilda var mest vanleg og hadde ein ikkje fersk fisk so åt ein sild.

Eg har difor vald meg ut nokre rettar som ei tid var mindre brukt, men som har fått sin renessanse og no kan finnast på dei finaste restaurantar. Spekesild og rabarbra- og jordbærsuppe. Oksejaskar og byggrynskrem.



Spekesild

- 8 stk spekesildfiletar
- (viss silda er salt er det lurt å vatne den ut i ein halvtme)
- 1 stk løk (gul eller raud)
- 8 stk potet
- Rødbetar
- Rømme
- Flatbrød
- Meierismør

Skrell og kok gønsakene møre i vatn tilsett salt. Mos grønsakene og smak til med salt, pepper og meierismør.

Del sildefiletane i breie strimlar på tvers og server med kålrotstappe eller kålstuing, kokte poteter, rømme, rødbetar, løk og flatbrød med godt smør.

Kålrotstappe

- 1 middels kålrot
- 1 gulrot
- 1 potet
- Salt og pepper
- Meierismør



Rabarbra og jordbærsuppe

- 3 rabarbrastilkar (ca. 300 gram)
- 300 gram jordbær
- 1 vaniljestang eller kanelstang
- 8 dl vatn
- 2-300 gram sukker
- 2 ss potetmjøl
- 0,5 dl kaldt vatn

Skyll og skrell det grovaste skinnet på rabarbrastilkane og del rabarbraen i bitar. Kok opp vatn, sukker og vaniljestang (som er splitta i to på langs) eller kanelstang. Legg i rabarbra og jordbær, kok opp og la suppa trekkje i 15 min. Smak eventuelt til med meir sukker. Rist saman potetmjøl og kaldt vatn og tilsett i den varme suppa under omrøring. Kok opp og trekk kasserolla til side.

Ønskjer du heller å lage graut, bruk dobbelt so mykje potetmjøl. Kan og serverast med is eller krem.



Byggkrem

- Byggrynsgraut
- 4 dl byggryn (bløytlagde over natta)
- 1 liter H-melk
- 1 klype salt

Byggrynskrem

- 3 dl kremfløyte
- 8 dl byggrynsgraut, kald (porsjonen over)
- 5 ss sukker
- 2 ts vaniljesukker

Sil av dei blautlagde gryna, kok opp melk, ha i gryna og la grauten småkoke i 30-40 minutt, rør av og til. Smak til med ei klype salt. Avkjøl.

Visp kremfløyta med sukker til du får ein luftig krem, tilsett vaniljesukker og den kalde byggrynsgrauten.

Server med bærsaus eller raud saus.

Kjære lesar

AV: MERETHE BRATTETAULE, LEDER, INTERNASJONALT UTVALG

GODT NYTT ÅR.

Internasjonalt utvalg vil inngå ny kontrakt for 2023 med COWA-yrkesskolen i Uganda. Krisesenteret i Sibiu måtte stenge ned aktiviteten fra desember 2022 grunnet manglende økonomi.

Vi er heldige som kan ønske hverandre godt nyttår og kjenne på at det kan bli godt. Til dem som engasjerer seg i arbeidet for å bedre vilkårene for kvinner og hennes familie og barn, kan vi sende våre beste ønsker og håpe på at de ikke gir opp eller slutter å engasjere seg. For det betyr så uendelig mye for dem som får hjelp. Det kan redde fremtiden til en hel familie hvis kvinnen får tilstrekkelig utdanning og opplæring til å ta arbeid som brødfør henne og familien.

Det kan bety alt for et barn å få hjelp til å gå på skolen når barnet har forflytningsvansker. Unge jenter slipper å miste undervisning hvis de får tilgang til bind slik at de ikke trenger å holde seg hjemme under menstruasjon.

Jenter og kvinner kan få bedre liv hvis de får rett til å bestemme over egen kropp og mulighet til å ta ansvar for egen seksuelle og reproduktive helse.

Det er det vi ønsker – at verden skal gå fremover. At vi skal komme nærmere i målet om likeverd blant mennesker. Og så er det det motsatte som skjer i en del av verden. Regimer som gjør at kampen for kvinners rettigheter får et stort tilbakeslag. Jenter får ikke gå på skole og kvinner får ikke jobbe. Kvinner og jenter blir fengslet i sine egne hjem. Hjelpearbeidere får ikke komme til.

Det er nettopp nå vi ikke skal gi opp. Det protesteres over hele Pakistan for å få jentene tilbake på skolen. Vi vet at det nytter når befolkningen protesterer. Vi ønsker at de skal bli hørt.

COWA-SKOLEN

Utdanning er grunnleggende viktig for fremtiden til de unge. Derfor inngår utvalget ny kontrakt med COWA-yrkesskolen for jenter (og noen gutter). Et tilbud til tenåringer som ellers ville hatt dårlige utsikter til utdanning og jobb. Økonomisk støtte betyr at skolen kan fortsette og at lærerne får betalt. I perioder med dårlig økonomi klarer ikke skolen å betale full lønn. De er avhengig av økonomisk støtte, men gjør det de kan for å klare seg selv



Jente på gaten som holder i en snor

med bakeri, catering, søm og beautysalong. Hvis de har kapasitet til å flette kurver, vil vi undersøke muligheten for transport til Norge, slik at dette kan bli en inntekt for skolen.

KRISESENTERET I SIBIU, ROMANIA

Dessverre måtte krisesenteret legge ned aktiviteten en periode fra 1. desember på grunn av manglende økonomi. De skylder fortsatt skatt og avgifter, og brukte hele utbetalingen i desember til lønn til de ansatte som de skyldte for august, september og oktober. Vi skal være i dialog med krisesenteret om gjenåpning og fortsatt støtte fra forbundet. Det vil bety helt nødvendig beskyttelse for kvinner som er utsatt for vold i nære relasjoner. Vi håper de ikke gir opp.

UMWA

I forrige utgave av medlemsbladet skrev jeg om den dype skuffelsen som UMWA følte på da de fikk avslag på søknad om å bli opptatt i Fokus sitt 5-årige program med økonomisk støtte. Uganda Media Women Association driver radiostasjonen MamaFM og sprer informasjon om kvinners rettigheter og kamp for likeverd i store deler av Uganda. UMWA har i mange år deltatt i arbeid som bidrar til bekjempelse av vold mot kvinner og jenter. Og de vil fortsette med det, selv om de sliter økonomisk. For de gir ikke opp.



COWA-skolen har en populær beauty-salong-linje



I andre enden av snoren er det en leke i redesign



Elevene på COWA har lært seg kurvfletting, som kan gi dem ekstra inntekt

NEST

Før jul fikk forbundet en hyggelig melding om at Cultura Bank donerte om lag 7000 kroner. Pengene ble overført til Nest – mentalsykehuset for kvinner på Sri Lanka, som utvalget har støttet flere ganger med overskudd fra Cultura Bank. Pengene ble mottatt med en stor takk fra Nest. De vil bruke pengene nøye med formål om å gjøre oppløftende tiltak for kvinnene som er fast på Unit2.

HVORDAN KAN DU BIDRA

Vi er helt avhengig av bidrag fra dere. Dersom du eller ditt lag ønsker å støtte arbeidet til internasjonalt utvalg er kontonummeret 6034.56.35451. Bidrag kan merkes med et spesielt prosjekt, men like velkomment er det hvis det gis et generelt bidrag, så vil vi sende hjelpen dit behovet er størst.

Landslotteriet 2023

Kjære medlem!

Det er kommet nye regler for lotterier av vår størrelse.

Det er lov å bruke Facebook og lignende for å selge og Vipps til betaling. Og det står ikke lenger noe om at kontanter ikke kan være gevinst. Så da vil pengepremiene bli satt inn på vinnerens konto. Så enkelt for alle parter. OBS! I år har vi økt loddprisen til 20 kr pr stk. Håper det går greit å selge.

SELGE LODD PÅ FACEBOOK

Vi har de siste årene erfart at veldig mange selger lodd via Facebook. Da selger vi til våre venner, familie og bekjente og ikke bare til medlemmer. Det er veldig bra å få inn "friske" penger. Samtidig kan vi jo benytte anledningen til å legge ut noen få linjer om det forbundet arbeider med. Ikke alle har Facebook, men i hvert fall én i laget har det vel.

De som solgte via Facebook solgte masse. Kjøperne betalte på Vipps eller via bank til selger som skrev navn, telefonnummer og adresse i loddboken(e) og overførte pengene til laget. Så overfører lagskasserer samlet til forbundet for lagets bøker innen 20. juni. Husk og å sende inn bøkene for at de skal komme med i trekningen. Flere lag ba om flere bøker fordi de solgte så mye. Dermed

ble det bra overskudd også i fjor. Ta med loddboken i klubben, i koret, i vennelag og selg lodd.

I slutten av februar/begynnelsen av mars sender vi ut loddbøker igjen og håper på at oppfinnsomheten er stor når det gjelder å selge.

Vi ber om at alle kjøperne registreres med navn og i hvert fall telefonnummer, gjerne adresse og. De som kjøper mer enn ett lodd kan skrive adressen på neste linje. Det sparer oss for en del arbeid.

GEVINSTER MOTTAS MED STOR TAKK

Vi tar imot penger, kontonummeret til forbundet er 6034 05 07102. Viktig å skrive på betalingen at det er gevinst til lotteriet. Vi tar også imot ting. Dere som har ting å gi, kan enten sende de til forbundets kontor eller helst melde fra til oss i komiteen om gevinsten, hva det er og verdien, så kan dere selv sende den til vinneren. Da sparer vi sammen en omgang med porto. Lett knuselige ting er vanskelig å sende i posten. Dere har sikkert sett på tv hvordan pakkene blir behandlet. Selv der en betaler spesialporto for skjøre ting kommer det

ikke alltid helt fram, så vi prøver å unngå det. Håndarbeider er populære gevinster.

Husk og å skrive på loddboknummer når dere betaler for solgte loddbøker, kontoen som ovenfor. Loddbøkene sendes Anne Enger, Gamle Finnsandvei 33, 3525 Hallingby. I vanlig post, ikke rekommandert.

Hvert år må vi purre på noen innbetalinger og loddbøker. Alle loddbøker, også usolgte, skal sendes inn. Vi må kunne redegjøre for alle bøkene. Håper vi slipper purringer i år. Skulle dere velte et kakaokrus eller en kaffekopp over loddboken er det bare å be om en ny og returnere den ødelagte sammen med de solgte.

Så gjør vi sammen en innsats for forbundet vårt og selger masse lodd. Det er bare å be Anne om flere bøker.

LOTTERIKOMITEEN ER

Anne Enger, 911 79 287, e-post: a-enger2@online.no
Aud Opheim, 455 03 307, e-post: aud.opheim@gmail.com
Randi Støre Gjerde, 915 41 379, e-post: randi@kvinnerogfamilie.no



Eva Ytrehus og Jorun Styve pakker.

Hjelp til Ukraina

AV: AINA ALFREDSEN FØRDE, FORBUNDSLEIAR

Kjelkenes Kvinne- og familielag har samla inn varme klede og sko til kvinner og barn, ein del personlig hygiene artikler, sjokolade og havregryn og sendt til Ukraina. Laget fekk adresser i Ukraina gjennom Familiehjelpen Ukraina som er å finne på Facebook. Sammen har vi i Kjelkenes Kvinne- og familielag pakka 30 kasser og sendt dei gratis med posten.



:Frå venstre Sissel Sandvik Igland, forbundsleiar og Jorunn Vedvik.



Vegusdal Kvinne- og familielag

AV: LINDA VEGUSDAL STØLEN, VEGUSDAL KVINNE- OG FAMILIELAG

Søndag 13. november 2022 lagde medlemmene i Vegusdal Kvinne- og familielag komper på god gammeldags sørlandsvis. Med flesk inni og smør, sukker og tyttebærsyltetøy som tilbehør.

I anledning farsdagen inviterte vi alle våre menn på middag denne søndagen. Det falt i smak hos alle sammen. Vi avsluttet dagen med kaffe og pepperkaker og et lotteri.



Fra venstre: Solfrid Lersveen Hansen, Johnny Wiik og Linda Beate Schelderup Nordnes. Solfrid og Linda er private aktører som jobber for flyktninger. Foto: Privat



Fra venstre: Kari Røde Hansen, Eirin Figenschau (Church chill), Sissel W. Skaalen, Trine Tinnberg (Drillpikene), Oddbjørn Kvalholm Nikolaisen (kantor i menigheten Saltstraumen) og Johnny Wiik (leder for Samfunnshusets venner) Foto: Privat

Aløna Helland, også brukt som talk. Foto: Privat

Loppemarked og innsamling i Tverlandet Kvinne- og familielag

AV: SISSEL W. SKAALen, TVERLANDET KVINNE- OG FAMILIELAG

Tverlandet sitt lag har på tredje året jobbet intensivt med sitt loppemarked. Dette har resultert i en rekke donasjoner til ulike lag og foreninger.

Ved julemarkedet den 27. november delte vi ut donasjonene til: Samfunnshuset Tverlandet, Church chill, Drillpikene og Saltstraumen menighet, der innsamlingen gikk til nytt kirkeorgel.

Vi har også primært jobbet for å beholde samfunnshuset på Tverlandet hvor vi også driver vårt loppemarked. Vi har donert penger, maling og utstyr, og vi har jobbet en del med oppussing.

NYTT SAMARBEID FOR FLYKTNINGER

Før jul i 2022 ble vi med i ett samarbeid med noen lokale aktører. Jobben bestod i innsamling av julegaver til tre flyktningmottak.

Vi samlet inn store mengder hygieneartikler og julegaver til barna. Det ble fire runder med utdeling. Samfunnet stilte opp for ukrainerne!



K&F 's BEREDSKAPSUTVALG



Wenche Rolstad
Jevnaker Kvinne-
og familielag



Anne Lise Johnsen
Vevang Kvinne- og
familielag



Ingrid Sandøy
Romsdal krets



Grete Nordbæk
Elverum Kvinne-
og familielag



Nina Cathrin
Rognehaug Solvi

Egenberedskap

AV: NINA CATHRIN ROGNEHAUG SOLVI, BEREDSKAPSUTVALGET

Krisen kommer, men vi vet ikke når.

Som fylkeskontakt for NTF (Norsk TotalforsvarsForum) holder jeg foredrag om egenberedskap for foreninger rundt i Østfold.

Min opplevelse er at fåtall av personer forstår konsekvensen av at vi kan få en krise. Det kan bli bortfall av strøm, ikke noe tilgang på vann, mat og medisiner. Dette er scenarier en kan oppleve hvis det oppstår en krise i lokalsamfunnet der en bor.

Ved bortfall av strøm, eller at det kan bli rasjonalisering av strøm, hva gjør en da? Mange familier har investert i elbil for å få en mer miljøvennlig hverdag. Hva gjør en da når en ikke har tilgang på strøm? Slike hendelser kan brått skje uten noe forvarsel. En får også et problem hvis en har bil som går på bensin eller diesel. Pumpene trenger strøm for å virke. Derfor er det viktig at bilen lades jevnlig eller fylkes fullt opp med bensin eller diesel.

Er strømmen borte over lengre tid så trenger en å ha en reserveløsning. Har du tilgang på vedovn eller gass som kan bli din varmekilde? Ikke alle har det, og mange har kun varmeovner. Varmekilder som for eksempel vedovn eller primus er også nyttig for at en skal kunne lage seg mat.

Ved lengre strømbrydd så vil vi heller ikke få tilgang til å kjøpe mat eller få tak i medisiner. Vi lever i en kontantfrie hverdag og det meste er tilgjengelig i butikkhyllene hver dag, men det fungerer ikke den dagen når strømmen er borte. Ha noen kontanter tilgjengelig hvis nå krisen skulle være der. Det er i slike tilfeller det er viktig å ha et lager på mat og medisiner som da kan hjelpe deg og dine nærmeste.

Bortfall av vann over lengre tid er også noe en kan oppleve. Hvor mange har tenkt på å lagre vann for slike hendelser. En bør helst ha lagret 3 liter pr person i husholdning, så en kan greie seg i 72 timer.

Alle kommuner i landet er pålagt å ha en beredskapsplan i tilfelle slike hendelser inntreffer. Vet du hva din kommune sin beredskapsplan er? Beredskapsplan for kommunen bør ligge tilgjengelig på kommunene sine sider. I Sarpsborg så finner en informasjon om blant annet egenberedskap og tilfluktsrom.

En oppfordring fra meg til alle dere er: Tenk egenberedskap og beredskap. Vi må begynne å bli mer bevisste om disse hendelser som brått kan skje. Krisen kommer, men vi vet ikke når.



Nina Cathrin Rognehaug Solvi, Grete Nordbæk og Wenche Rolstad under Fylkesforum i NTF i januar.





Materiell fra Norges Kvinne- og familieforbund

Tilbud!

- _____ Handlenett, sort m/hvitt trykk **kr. 50,-**
- _____ T-skjorte hvit m/lite farget emblem str. XL, XXL **kr. 60,-**
- _____ Jubileumsboken "Arbeid for likeverd gjennom 100 år",
- _____ Lene Søgaard Gloslie **kr. 150,-**

Profileringsartikler med emblem:

Norges Kvinne- og familieforbund

- _____ Fuego telysestake 1 stk. kr. 250,- 2 stk. **kr. 450,-**
- _____ Sans vase (Hadeland Glassverk) med K&Fs logo **kr. 350,-**
- _____ T-skjorte sort m/hvitt stort emblem str. M, L, XL, XXL **kr. 130,-**
- _____ K&F skjert, hvit m/sort emblem, 34X166 cm. **kr. 130,-**
- _____ Smykkenål i sølv **kr. 480,-**
- _____ Halssmykke i sølv **kr. 530,-**
- _____ K&F-pin **kr. 15,-**
- _____ Lagledernål **kr. 190,-**
- _____ Lite flagg m/emblem **kr. 50,-**
- _____ Handlenett, orange med logo **kr. 55,-**
- _____ Refleksbånd med logo **kr. 25,-**
- _____ Siccari vase **kr. 250,-**
- _____ Forkle **kr. 225,-**
- _____ Penner **kr. 25,-**
- _____ Ryggsekk **kr. 300,-**
- _____ Skriveblokk **kr. 75,-**
- _____ Paraply **kr. 150,-**

Studieplaner registrert i Studieforbundet næring og samfunn

- _____ Prinsippprogrammet inkl. studieplan **kr. 100**

Skrivepapir, konvolutter o.l. m/emblem: Norges Kvinne- og familieforbund

- _____ Skrivepapir m/emblem A4, farger, 50 ark **kr. 100,-**
- _____ Møteplakat, A4. 4 farger 50 stk. **kr. 100,-**
- _____ Konvolutter m/emblem C5 format, 50 stk. **kr. 60,-**

Hefter, bøker, trykksaker

- _____ Diktsamling, "Hold drømmen levende", Helene Freilem Klingberg **kr. 130,-**
- _____ Bok, "Gøy på landet", Anne Enger **kr. 95,-**
- _____ Bok, "...og rommene var så tomme at musene gikk med sørgeslør", M. Bolstad: **kr. 80,-**
- _____ Vedtekter **kr. 25,-**
- _____ Verktøykassen, (tidl. Tillitskvinnemappen) hele **kr. 150,-**
- _____ Verktøykassen, (tidl. Tillitskvinnemappen) innhold **kr. 90,-**
- _____ Verktøykassen, (tidl. Tillitskvinnemappen) perm **kr. 60,-**
- _____ Tillitskvinnebevis **kr. 5,-**
- _____ Diplom, A4, **kr. 15,-**
- _____ Plakat m/emblem 50x65 cm. **Gratis**
- _____ Abonnement på Sentral-og Landsmøteprotokoller (pr. år) **kr. 275,-**
- _____ Gaveabonnement: Kvinner & Familie (pr. år) **kr. 150,-**
- _____ Årbok fra K&F **kr. 150,-**

Informasjonsmaterieill

- _____ Tidligere numre av medlemsbladet **Gratis**
- _____ Folder "Fremtiden - et felles ansvar" (Ny oppdatert versjon **Gratis**)
- _____ Innmeldingsskjemaer **Gratis**

Porto kommer i tillegg på alle bestillinger

Navn/lag:

Adresse:

Postnr./-sted:

Vi ber om å motta materiellet innen:.....

KUPONGEN SENDES:

Norges Kvinne- og familieforbund
Storgata 11
0155 Oslo

Tlf: 22 47 83 80

E-post: post@kvinnerogfamilie.no

Klipp ut



Siccari vase

Kr. 250,-
med K&Fs logo



Sans Vase

135 mm. **Kr. 350,-** med K&Fs logo



Smykkenålen

Kr. 480,- med K&Fs logo



Handlenett, orange

Kr. 55,- med K&Fs logo



Refleks- bånd

Kr. 25,-



Fuego telysestake

1 stk. **Kr. 250,-**, 2 stk. **Kr. 450,-**
med K&Fs logo



Penner

Kr. 25,-



Paraply

Kr. 150,- med K&Fs logo

Forkle



Kr. 225,- med K&Fs logo

Ryggsekk



Kr. 300,- med K&Fs logo

Skriveblokk



Kr. 75,- med K&Fs logo

Liste over K&Fs tillitskvinner

Sentralstyret

Forbundsleiar
Aina Alfredsén Førde
Hesteberget 3, 6723 Svelgen
Tlf. 473 37 565
E-post: aina@kvinnerogfamilie.no

Nestleder
Randi Støre Gjerde
Myrdalskogen 123, 5117 Ulset
Tlf. 915 41 379
E-post: randi@kvinnerogfamilie.no

Nestleder
Christine Andreassen
Walemsviksv. 25, 5165 Laksevåg
Tlf. 950 41 886
E-post: christine@kvinnerogfamilie.no

Medlem
Inger Berger
Ekkilsøyveien 72, 6530 Averøy
Tlf. 976 14 248
E-post: ingerbe60@outlook.com

Medlem
Randi H Hindseth,
Mellomvegen 15A, 7340 Oppdal
Tlf. 997 43 519
E-post: randi@hindseth.no

Medlem
Dagny Pedersen Welle
Frida Hansens vei 3D, 4016 Stavanger
Tlf. 404 10 564
E-post: dagny.pedersen.welle@lyse.net

Medlem
Wenche Kraggerud
L. Halvorsensvei 18, 1659 Torp
Tlf. 918 06 478
E-post: wenche.kraggerud@live.no

1. varamedlem
Edel Mikkelsen
Flotmyrgaten 149, 5527 Haugesund
Tlf. 906 27 735
E-post: emikk@online.no

2. varamedlem
Sigrunn Strøm
Follesevegen 9A, 5302 Strusshamn
Tlf. 959 43 213
E-post: sigrunn.strom@gmail.com

Kretsledere

Bergen og Midthordland
Eldbjørg Gunnarson
Morviklien 23, 5124 Morvik
Tlf. 979 83 791
E-post: eldbjorg.gunnarson@gmail.com

Hålogaland
Gunn Evjen
Evjenveien 386, 8056 Saltstraumen
Tlf. 948 31 112
E-post: gunnda@live.no

Oslo
Liv Aasa Holm
Sørkedalsveien 210, 0754 Oslo
Tlf. 951 63 524
E-post: livaasaholm@gmail.com

Sogn og Fjordane
Gunnvor Sunde
Solstad, 6827 BREIM
Tlf. 979 55 677
E-post: sundegunnvor@gmail.com

Sunnmøre
Anita J. Kvalsund
Gjertnesåsen 3, 6092 Fosnavåg
Tlf. 412 26 404
E-post: anitaj-k@hotmail.com

Komite - /utvalgsledere:

Valgkomiteen
Leder
Anne Enger
Gamle Finnsandsvei 33, 3525 Hallingby
Tlf. 911 79 287
E-post: a-enger2@online.no

Kontrollkomiteen

Leder
Haldri Karin Engenes
Steinsvåg 14, 5437 Finnås
Tlf. 905 16 279
E-post: haldri47@outlook.com

Prinsippprogramkomiteen

Leder
Elin Hvidsten
Bekkjarvikveien 24, 5114 Tertnes
Tlf. 215 84 287
E-post: elin.hvidsten@live.no

Internasjonalt utvalg

Leder
Merethe Brattetaule
Haukedalen 152, 5121 Ulset
Tlf. 408 28 939
E-post: mestroe2@online.no

Beredskapsutvalget

Leder
Wenche Rolstad
Skarimoen 32, 2760 Brandbu
Tlf. 402 44 896
E-post: wrwenche@gmail.com

ACWW

2. representant
Christine Andreassen
Walemsviksv. 25, 5165 Laksevåg
Tlf. 950 41 886
E-post: christine.andreassen@outlook.com

Norsk TotalforsvarsForum

Postboks 1550 Sentrum, 0015 Oslo
Besøksadresse:
Bygning 60, Akershus festning

Fokus

Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål
Storgata 11, 0155 Oslo
E-post: fokus@fokuskvinner.no
Tlf. 23 01 03 00

Studieforbundet næring og samfunn

Postboks 9388 Grønland, 0135 Oslo
E-post: post@naeringogsamfunn.no
Tlf. 22 17 66 00

Mange lag er nå direkte tilknyttet forbundet. Se vår hjemmeside www.kvinnerogfamilie.no under Lag i fylker uten kretsledd.

ABONNER PÅ MEDLEMSBLADET 3 UTGAVER I 2023

Kun
kr 150.-



Annonsepriser:

Helside: kr. 8 000
Halvside: kr. 4 800
Kvartside: kr. 2 900
2 sider oppslag kr. 12 000
Baksiden: kr. 14 000

Format mm:

210x297
185x125/90x260
185x60/90x125/43x260
210x297 x2
210x250

Returadresse: Norges Kvinne- og familieforbund, Storgata 11, 0155 Oslo

Dette er Norges Kvinne- og familieforbund

Som medlem får du:

- Tilbud om advokatbistand
- Rabatt på hotellovernatting
- Medlemsbladet Kvinner & Familie 3 ganger i året
- Tilbud om kurs, konferanser, reiser mm. gjennom ditt lokallag/krets

Ditt medlemskap er viktig!

Våre arbeidsområder er:

- Familievikar
- Innføring av skolemat over hele landet
- Fødetilbudet – økt utdanning av jordmødre
- Integreringsarbeid og aktiviteter lokalt

Synes du at en av de aller viktigste oppgavene i samfunnet er å gi barna et godt og trygt oppvekstmiljø? Vil du gjerne ha mer tid til barna dine uten at det går utover økonomi og yrkeskarriere? Da kan Norges Kvinne- og familieforbund være noe for deg!

Målet er samfunnspåvirkning i kvinne og familiepolitiske spørsmål nasjonalt og internasjonalt.

Våre satsningsområder er: Kvinnepolitikk • Familiepolitikk
• Miljø- og forbrukerpolitikk • Internasjonalt samarbeid



Klipp ut



Jeg ønsker medlemskap i Norges Kvinne- og familieforbund

NAVN:

FØDSELSÅR:

ADRESSE:

POSTNR.-/STED:

LOKALLAG:

KRETS:

E-POST:

TELEFON:

INNMELDINGEN SENDES:

Norges Kvinne- og
familieforbund
Storgata 11
0155 Oslo
Tlf: 22 47 83 80

Du kan også melde deg inn
via vår nettside:
[kvinnerogfamilie.no/
medlemskap/bli-medlem/](http://kvinnerogfamilie.no/medlemskap/bli-medlem/)

☐ Bekreftelse: Jeg samtykker at mine personopplysninger kan benyttes av forbundet til medlemsblad, forbundsnytt, invitasjoner og medlemslister som sendes ut til tillitsvalgte.